

Vzdělávání žáků a studentů se sluchovým postižením

Vzdělávací systém

- Cíl – poskytnutí stejné šance na odpovídajícího vzdělání.
- Škola má dvě funkce:
 - **vzdělávací**
 - **sociální.**

- Na základě Zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání **má každý právo na odpovídající vzdělávání.**
- Vzdělávání žáků se sluchovým postižením rovněž upravuje **vyhláška 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.**

Možnosti vzdělávání

- **Integrace** (individuální, skupinová)
- **MŠ** pro SP
- **ZŠ** pro SP
- **SŠ** pro SP:
 - SOU pro SP,
 - OU pro SP,
 - praktická škola pro SP,
 - Gymnázium pro SP,
 - SOŠ pro SP.

podmínky integrace, spolupráce s SPC, služby
poskytované SPC integrovaným žákům, učitelům
běžných škol a rodičům

INTEGRACE

Kritéria pro integraci

(Janotová, Svobodová, 1998)

- **Dítě.**
- **Rodina.**
- **Škola.**
- **SPC.**
- **Prostředky speciálně-pedagogické podpory.**
- **Forma integrace.**
- **Další faktory.**

Výhody integrace

(Janotová, Svobodová, 1998)

- v místě bydliště
- identifikace se skupinou slyšících
- běžná škola je výzvou, podnětem
- dostatek mluvních vzorů
- lepší školní a řečové výkony
- musí se vyrovnávat se všedními potížemi
- význam pro zdravé děti
- lepší návaznost – střední a vysoké školy.

Nevýhody integrace

(Janotová, Svobodová, 1998)

- učitel si nemusí uvědomovat odlišnost přístupu
- dítě se může cítit izolované
- velký počet žáků ve třídě
- neochota spolužáků pomáhat
- špatná akustika, hladina hluku
- větší vytížení rodičů.

Příprava školy na přijetí žáka

- **Materiální a finanční zabezpečení**
- **Podmínky běžného fungování žáka ve škole**
- **IVP**
- **Organizace a forma výuky**
- **Hodnocení**
- **Mimoškolní aktivity organizované školou**
- **Existence integračního týmu a koordinátora integrace na škole**
- **Role a postavení asistenta**
- **Odborné zajištění integrace**
- **Vztah spolužáků k integrovanému žákovi**
- **Komunikace rodičů žáka se školou**

Individuální vzdělávací plán

- IVP je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka.
- IVP je součástí osobní dokumentace žáka.
- Zpracovává se před nástupem žáka do školy ve spolupráci se školským poradenským zařízením a s rodiči žáka.

Obsah IVP

- Údaje o obsahu, rozsahu, průběhu a způsobu poskytování individuální speciálně pedagogické péče žákovi včetně zdůvodnění
- Údaje o cíli vzdělávání žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, př. prodloužení délky středního a vyššího odborné vzdělávání, volba pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úprava konání závěrečných, maturitních zkoušek, absolutoria.
- Vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnických služeb a jejich rozsah u žáků se sluchovým postižením
- Seznam kompenzačních, rehabilitačních, speciálních učebních pomůcek a učebnic a učebních textů
- Jmenovité určení pracovníka školského poradenského zařízení
- Potřeba navýšení finančních prostředků
- Závěry speciálně pedagogických, popř. psychologických vyšetření

Sluchově postiženým dětem chybí:

- schopnost zaměřit pozornost na konkrétní akustický signál,
- schopnost výběru relevantního signálu (např. řeči ve směsici jiných),
- schopnost porovnat dva akustické signály,
- schopnost doplnit chybějící část slova podle slovního vzoru uloženého v paměti,
- schopnost doplnit slovo do věty tak, aby dávala smysl,
- schopnost tvořit slova z nabídnutých hlásek,
- schopnost směrového slyšení (Lejska, 2003).

Činnosti a služby SPC

1/2

Činnost je dána vyhláškou MŠMT 72/2005 Sb.

- **Komplexní diagnostika klienta**
- **Depistáž a včasná intervence**
- **Krizová intervence (pomoc v rodině)**
- **Speciální terapie podle druhu postižení**

- **Výcvik specifických činností a nácvik používání kompenzačních pomůcek**
- **Sociálně-právní poradenství**
- **Metodická a supervizní činnost pro školy**
- **Poskytování konzultací pedagogům (integrace)**
- **Spolupráce se specializovanými lékařskými pracovišti**

Poskytování poradenských služeb

Poradenské služby jsou poskytovány:

- dětem, žákům, studentům
- jejich zákonným zástupcům
- pedagogickým pracovníkům
- školám
- školským zařízením

Činnost SPC

SPC

- zjišťuje speciální připravenost žáků se zdravotním postižením na povinnou školní docházku
- zajišťuje speciální vzdělávací potřeby žáků se zdravotním postižením a žáků se zdravotním znevýhodněním
- zpracovává odborné podklady pro integraci těchto žáků a jejich zařazení a přeřazení do škol a školských zařízení a pro další vzdělávací opatření

Speciální standardní činnosti pro sluchově postižené klienty

- budování a rozvoj komunikačních dovedností klienta
- orální komunikace (logopedické techniky : výstavba mluvené řeči od hlásek po věty, náprava výslovnosti, posazení hlasu, rozvoj slovní zásoby, sluchová výchova, rytmizace, dechová cvičení....)
- vizuálně motorická komunikace (znakový jazyk, oční kontakt, jemná a hrubá motorika, mimika obličeje, polohy a postavení rukou, umístění v prostoru, pojmová a slovní zásoba ve znacích, stavba věty)
- výcvik čtení s porozuměním
- výcvik odezírání
- kurzy znakového jazyka pro rodiče a další uživatele služeb
- nácvik činností pro vyšetření audiometrem
- speciální příprava na operaci kochleárního implantátu a pooperační rehabilitační péče

- cvičení na posilování nepostižených smyslových funkcí
- nácvik používání kompenzačních pomůcek
- individuální a skupinové terapie pro rodiče vedené psychologem
- rodinná terapie, krizová terapie, terapie pro neslyšící rodiče.....
- instruktáže pro rodiče
- sluchová výchova, zásady manuální komunikace, rozvoj motoriky dítěte, výstavba orální řeči, alternativních metod čtení, analyticko-syntetická metoda čtení, vedení pojmových deníků, řešení výchovných problémů, nácvik čtení s porozuměním, využívání kompenzačních pomůcek, příprava na operaci kochleárního implantátu apod.
- dítě předškolního věku čeká v budoucnu audiometrické vyšetření sluchu u lékaře, které vyžaduje spolupráci dítěte. ve školním věku podstupuje žák toto vyšetření nejméně 1x ročně. aby bylo vyšetření objektivní, je dobré zvykat dítě na spolupráci s vyšetřujícím.

ŠKOLY PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ

Mateřská škola

(Sobotková 2003)

Specifické úkoly:

- navazování komunikace
- tvoření a rozvíjení hlasu
- rozvíjení zrakového vnímání, zaměřené na nácvik odezírání, seznámení dítěte s možnostmi hmatového vnímání, rozvíjení jemné a hrubé motoriky
- reedukace či edukace sluchu
- rozvíjení řeči od nejranějšího věku a snaha vytvořit u dětí kladný vztah k mluvení
- začátky čtení pomocí globální metody
- dosažení funkční komunikace s využitím nonverbálních prostředků – mimiky, gestikulace a přirozených posunků, případně znakového jazyka.

Základní škola

- Volba školního vzdělávacího programu v kompetenci ředitele školy v souvislosti s RVP.
- Povinná školní docházka je pro žáky se sluchovým postižením devítiletá, ředitel školy může zažádat o prodloužení docházky o jeden školní rok.
- Přístup ke vzdělávání si mohou školy zvolit: orální, bilingvální nebo uplatňovat zásady totální komunikace.

Střední odborná učiliště, odborná učiliště a praktické školy

Poměrně široká škála možností pro profesní zaměření:

- nejčastěji v oborech strojní mechanik, malíř-lakýrník, krejčí, dámská krejčová, truhlář, kuchař, cukrář, elektrikář, zahradník, zámečnick, šička, klempíř, čalouník.

Možnost získat maturitu na:

- střední zdravotnické školy (obor zubní technik),
- střední průmyslové školy oděvní,
- střední pedagogické školy (obor předškolní a mimoškolní pedagogika),
- střední průmyslové školy elektrotechnické (se zaměřením na výpočetní technologii)
- gymnáziu.

Vysoká škola

Bakalářské obory pro SP:

- Výchovná dramatika neslyšících na JAMU v Brně
- Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě UK v Praze.

Ostatní obory – s podporou.

Učitel ve škole pro SP

Porozumění následujícím oblastem:

- **vývoj dítěte v raném období**
- **osvojování jazyka včetně znakového jazyka**
- **znalost všech komunikačních přístupů**
- **hodnocení osvojování jazyka a jeho interpretace**
- **řízení vzdělávání**
- **audiologie**
- **neslyšící komunita**
- **práce s rodinou**
- **spolupráce s odborníky**

Žáci se sluchovým postižením

Obsah vzdělávání:

- odlišný přístup u jazykových předmětů a v Hv,
- Hv u žáků s těžkým SP nahradit hudebně-dramatickou výchovou,
- speciální metodický přístup v oblasti komunikace (obtížné dosahování dovednosti vyjadřovat se srozumitelně i chápat složitější sdělení),
- posilování kompetencí v oblasti informačních technologií,
- právo na volbu jazyka komunikace,
- speciální učebnice (zjednodušené texty, běžná slovní zásoba, jednoduchá stavba vět).

Žáci se sluchovým postižením

Podmínky vzdělávání:

- právo na výběr vzdělávací cesty (bilingvální program, orální program, program totální komunikace),
- nižší počet žáků ve třídách,
- znalost problematiky SP všemi pedagogy,
- možnost úpravy obsahu učiva jednotlivých předmětů,
- znalost speciálních metod,
- pokračování v logopedické péči,
- materiální a technické vybavení a účinné kompenzační pomůcky,
- běžné i speciální učebnice, výukové videoprogramy, didaktické pomůcky aj.,
- SP žáci se sníženou úrovní rozumových schopností by se měli vyučovat podle speciálního vzdělávacího programu.

(orální metoda, totální komunikace, bilingvální výchova,
využití znakového jazyka - sluchově postižený pedagog)

KOMUNIKAČNÍ PŘÍSTUPY VE ŠKOLÁCH PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ

*Vycházejí z přístupu k hluchotě jako
takové*

(medicínský x kulturní náhled)

1. Přístup **monoligvální/monokulturní**
(hluchota – defekt/handicap)

2. Přístup **bilingvální/bikulturní**
(hluchota – kulturní odlišnost)

V rámci orálního přístupu:

- Metody unisenzorické (čistě orální)
- Metody multisenzorické

Orální metoda (komunikace)

- **cíl** : - vybudovat u sluchově postiženého ***mluvenou řeč***
jak v orální, tak grafické podobě
 - formovat mluvenou řeč *na základě hmatu a zraku*
 - aktivizovat *zbytky sluchu*
- nejdůležitější složka : ***odezírání***
- jednou ze základních podmínek začlenění sluchově postiženého jedince do společnosti je ***ovládnutí mluveného jazyka***
- odhaleny nedostatky a z čisté orální metody, kdy bylo zakázáno používat cokoliv, co by mohlo člověku pomoci při porozumění mluvené řeči, se vyvinuly **další přístupy**, které již povolovaly využití například ***prstové abecedy***

Přístup bilingvální/bikulturní

- respektuje kulturní a jazyková specifika komunity neslyšících
- **hlavní cíl**: umožnit dětem s vadou sluchu dosáhnout maximálního osobnostního, sociálního a kognitivního rozvoje
- mateřský jazyk: **znakový jazyk**
- druhý jazyk: jazyk většinové společnosti (důraz na produkci a recepci jeho psané formy)
- nejen znakový jazyk, ale i kultura neslyšících
- tzn. kultura slyšících – kultura druhá
- vyučovací metoda
 - metoda bilingvální, resp. znakově bilingvální

slyšící x neslyšící učitel :

- **slyšící učitel**

- působí jako vzor pro *osvojení si mluvené řeči*, má *funkci socializační a integrační* a klade *důraz na využití psané podoby* národního jazyka.

- hlavním úkolem **neslyšícího učitele**

- je *rozvoj znakového jazyka, slovní zásoby a myšlení*

Totální komunikace

- spíše **filozofií** či náhledem na způsob vzdělávání žáků a studentů s vadami sluchu
- při komunikaci a při vzdělávání se doporučuje využívat **všech dostupných komunikačních prostředků**, a to podle individuálních potřeb konkrétního dítěte (zjištěných na základě důkladné diagnostiky)

a) TK je *filosofie* určitého způsobu myšlení nebo komunikace

b) TK je *praktická metoda* pro navázání komunikace s neslyšícími

Prostředky dorozumívání v rámci TK:

- pomocné artikulační znaky – vizuální kontakt
- pantomima, mimika, dramatizace
- prstová abeceda
- mluvený jazyk – mluva, odezírání, čtení, psaní
- posunkové systémy – všeobecně užívaná gesta, postoj těla
- znakový jazyk,
- znakovaná čeština

Teiresiás

**Středisko pro pomoc studentům se
specifickými nároky**

- Informace pro přijaté studenty
- Ubytování
- Fotografie
- Zápis do semestru
- Registrace a zápis předmětů
- Sestavování rozvrhu výuky
- Právní normy upravující studium
- Informační systém
- Předměty společného základu
- Tlumočení při výuce
- Záznamy z výuky
- Adaptace výuky a speciální výuka
- Zkoušky, kolokvia a zápočty
- Individuální zkušební termíny
- Závěrečná prosba k učitelům
- Dispečink tlumočnických, ubytovacích, stravovacích a asistentkých služeb
- Kurzy informačních technologií